

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
(sendes også som e-post)

Deres ref.: 2002-458-1 K/thg/tla
Dato: 07.06.02

NOU 2002:1 FORTID FORMER FRAMTID - HØRING

Museumsforbundet ser positivt på at det er laget en egen kulturminneutredning som skal følges opp med ei Stortingsmelding. Vi vil i denne høringa ta utgangspunkt i enkelte kapitler vi ønsker å kommentere nærmere.

Museene er som kjent tilknyttet Kultur og kirke departementet (KKD), men også andre departementer er sentrale "museumsdepartementer", som for eksempel Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) og Samferdselsdepartementet. Samtidig er Miljøverndepartementet ansvarlig departement mht. offentlig kulturminneforvaltning. Det er derfor naturlig for Museumsforbundet å vie en del oppmerksomhet til selve organiseringa av kulturminnearbeidet.

Kulturminneutredningen inneholder over 140 (!) anbefalinger. Dette kan være både en svakhet og en styrke. Forbundet finner utredningen overraskende lite konkret og operativ, og den inneholder lite som minner en tiltaksplan. En styrke ved utredningen er betoning av verdi- og opplevelsesaspektet ved kulturminner og kulturmiljøer (bl.a. kap. 2). Vi vil ellers henvise til *NOU 1996:1 Museum. Mangfald, minne, møtestad* (museumsutredningen) som var vesentlig mer konkret både mht. organisering og økonomisk tiltakspakke. Vi håper at den varslede Stortingsmeldinga vil være mer konkret og inneholde en økonomisk opptrappingsplan.

Kap. 10.7 Departementalt samarbeid/Kap. 10.3 Fylkeskommunen/ de nasjonale minoritetene og den flerkulturelle utfordringen

Vi vil først kommentere den statlige organiseringa av kulturminneforvaltninga. Ansvar for den fysiske kulturarven er delt på tre departementer: Kultur og kirkedepartementet (KKD), Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) og Miljøverndepartementet (MD). Vi savner ei oversikt over andre lands organisering av kulturminneforvaltninga. Er for eksempel den særnorske innplassering i MD det optimale? Forbundet hadde i det minste forventet at utredningen skulle problematisere dette spørsmålet.

Som det går fram av utredningen er det ...*"ikke noe formalisert samarbeid eller jevnlig møtevirksomhet mellom de tre departementene, men det samarbeides fra sak til sak."* Museumsforbundet mener at det er et sterkt behov for å forbedre den statlige koordineringa av kulturminneforvaltninga. Uansett departemental tilknytning er det av avgjørende betydning at samordninga mellom særlig MD, KKD og UFD blir styrket. Forbundet ser derfor positivt på at *"Utvalgets flertall anbefaler at de tre departementene formaliserer et samarbeid på departementsnivå,"...* Forbundet anser det som viktig at dette samarbeidet heves opp på politisk nivå. En aktuell organisering kan være halvårlege møter på statssekretærnivå.

Vi ser at også enkelte fylkeskommuner har valgt å skille ut kulturminnevernet organisatorisk/administrativt fra museene. Museumsforbundet ser med bekymring på dette og vil anmode MD og KKD å se nærmere på disse problemstillingene.

De nasjonale minoritetene og den flerkulturelle utfordringen er et av de 17 prioriterte hovedområder i utredningen. Det nevnes at minoritetenes kulturarv er en del av kulturarven i Norge, og at Norge har tatt på seg et spesielt ansvar gjennom å ratifisere Rammekonvensjonen.

Om minoritetenes kulturarv sies det at:

- Det må utformes mål og retningslinjer
- Minoritetene må selv få være med
- Organisasjonene spiller en viktig rolle
- Kulturelt mangfold må sikres.

Det er svært viktig at disse punktene konkretiseres, og at det tas inn i kommunale/regionale/nasjonale planer. De aktuelle museer må også ta dette med i sine bevaringsplaner.

Organisasjonene er foreløpig ikke tatt med. Mens NOU'en er sendt til flere samiske organisasjoner, er det ikke sendt til noen minoritetsorganisasjoner. Minoritetspolitikk må derfor foreløpig tas opp via andre.

Det ligger mange kulturminner som er direkte knyttet til eller påvirket av minoritetskulturer eller andre kulturer. I Varangerområdet er for eksempel husbygging sterkt påvirket av byggeskikk i Nord-Russland, og kvenene har satt sterkt preg på hele Finnmark. Et annet viktig poeng er at mange

kulturminner har en flerkulturell karakter. De kan være påvirket av forskjellige kulturer, og det må derfor behandles deretter.

Kap. 7 Museene i kulturminnearbeidet

Forbundet ser positivt på en nærmere samordning mellom museene og den offentlige kulturminneforvaltninga. Men vi mener at det er viktig å understreke at vi her snakker om å styrke museenes som **kunnskaps- og formidlingssentra** - og at forvaltningsansvaret fortsatt skal ligge igjen i det offentlige. Det er naturlig å se dette i sammenheng med behovet for å styrke museene ressursmessig, og at styrkingen må komme i tillegg til økte midler i forbindelse med museumsreformen.

Forbundet ser 3 områder hvor museer kan spille en viktig rolle i forhold til kulturminnevern:

1. Leverer kunnskap ved planlegging og ved behandling av enkeltsaker ved å fungere som rådgiver/lokale kompetansesentra.
2. Delta i konkrete istandsettings- og bevaringsoppgaver.
3. Aktiv, allmenn kunnskapsformidling.

Mange museer er engasjert i bevaring av bygninger og anlegg og ser det som en viktig oppgave. Museene gjør dette både gjennom å erverve bygninger og anlegg, og å ta på seg vedlikeholdsansvar, gå inn i samarbeidstiltak og engasjere seg som pådriver og rådgiver. Det er altså en glidende overgang mellom det å eie og drive egne bygninger og anlegg som en del av museumsoppgaven, og det å delta aktivt i kulturminnevernet utenom museene.

Det er ei utfordring å samle kompetansen og å videreformidle kunnskapen der den fins. Her er det regionale og lokale forskjeller som vi mener det er viktig å ha kunnskap om, skjønne bakgrunnen for og å videreformidle. Men samtidig er det behov for et felles forum for å utvikle metoder og sammenlikne egne resultat, og å samarbeide med andre gjennom ulike nettverksløsninger.

Et viktig spørsmål er hvem som skal finansiere videreutvikling, vedlikehold og formidling av denne kompetansen. Spørsmålet blir stilt fordi denne kompetansen ikke er gratis, og fordi det ikke er mulig å finansiere et slikt arbeid bare gjennom kursavgifter og salg av tjenester. Det finnes et vekslende marked for ulike produkt fra et slikt arbeid, men for mindre håndverksbedrifter blir kostnaden ofte for store om de både skal bære kurskostnadene, sitt eget tap av arbeidsfortjeneste ved å være borte fra arbeid, og i tillegg videreutvikle, vedlikehold og drift av et senter for bygningsvern.

Flere museer besitter stor håndverkskompetanse når det gjelder restaurering innen tømring, muring, taklegging, smiing m.m. Særlig de store og mellomstore friluftsmuseene har en stor bygningsmasse å ta vare på, og har fokusert på gode håndverkere i staben for å kunne ivareta oppgavene på en

tilfredsstillende måte. Norsk Håndverksutvikling på Maihaugen skal ta hånd om dokumentasjon av ulike håndverkstradisjoner, og dessuten foreta kurs og opplæring innen små og verneverdige fag. Det er et mål at det nettverk mellom musene som nå er under oppbygging på håndverkssiden kan utvikles til å omfatte alle folkemuseene, og gi økt kompetanse til mange regioner i landet.

Håndverkskompetansen kan med fordel bygges ut slik at de konsoliderte folkemuseene blir kunnskapssentra og kan gi råd og veiledning til mindre museer, kommuner, huseiere og håndverkere i hele sin region. Vi ser det også som aktuelt for museer å selge slike tjenester.

Forbundet deler utredningens vurderinger under pkt. 7.6 Museenes kulturhistoriske bygninger, og vil understreke at det offentlige må ta ansvar for verneverdige/vernede bygninger/miljøer uavhengig av departemental tilknytning og eierformer. Dette innebærer et langt mer forpliktende samarbeid mellom for eksempel MD og KKD enn hva tilfellet er i dag. Forbundet forventer derfor at samordningsaspektet mellom departementene følges opp i den varslede Stortingsmeldinga.

Generelt mener Forbundet at en sterkt museumssektor sammen med det frivillige kulturminnevern er viktige fundamenter for et sterkt kulturminnevern.

Kap. 11 Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning

Utredningens mål, strategier og hovedinnsatsområder favner i hovedsak hovedelementene i en ny og framtidsrettet kulturminnepolitikk. Utredningen preges likevel av å bygge mer på kulturminnens premisser enn på menneskenes. Kulturminnene skal bety noe for mennesker og da burde mennesket selv komme mer sentralt fram og ikke bare de mer forvaltningsmessige spørsmål. Mennesket burde stå i sentrum og ikke kulturminnet uansett hvor viktig det er i menneskets liv.

Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning må stå helt sentralt. Dette feltet må prioriteres dersom folk skal ha forutsetning til å forstå hva kulturarven kan bety og hvordan den best kan vedlikeholdes og brukes. De forslag som trekkes fram i utredningen virker konstruktive og vil være viktig å støtte framover.

Dokumentet framlegger forslag til planer for å få kulturkunnskap generelt og håndverkskunnskap spesielt inn i utdanningssystemet fra barnehage til universitet, og inn i forskningsmiljøene.

I barnehage og skole kan en arbeide med holdninger og gi enkel kunnskap. Dette gjøres også i dag og det er mulig å vinkle det mot bygnings- og kulturvern. I disse dager sendes det ut ei utstilling fra Fortidsminneforeningen, som heter *Dus med hus*. Den skal gå rundt i en del fylker det kommende år, og den er også vinklet mot skoleelever. Slike utstillingstiltak kan ha effekt samtidig med at skolebarn tas med til hus eller

kulturminner hvor restaurering er i gang. I denne aldersgruppe er en *praktisk tilnærming* nødvendig.

Det er likevel grunn til å peke på at sikring og utvikling av håndverkskompetansen, samt ei vesentlig økning av kapasiteten på dette området, er nødvendig for å lykkes. De enorme oppgavene som omtales og tallfestes i utredningen, forutsetter fagfolk og ikke minst spisskompetanse for håndverkere. Dette behovet er ikke trukket sterkt nok fram og vil bli et grunnleggende problem dersom en ikke snarest legger til rette for å sikre tilstrekkelig kompetanse. Dagens utdanning er mest rettet mot nybygg og noen fag faller utenom lærlingeordninga. I tillegg er det enkelte områder hvor det også er for få skoler med byggfaglige linjer. Her må det satses bevisst på å ha et nettverk av skoler, for det er nødvendig å ha studenter som kan bygge videre på fagbrevet, før de går videre i det høgscholetilbudet som foreslås i utredningen. Ved å forbedre arbeidsmulighetene innenfor tradisjonelle byggfag og andre relaterte fag, og ved at bygninger og andre kulturminner tas vare på, vil dette kunne rekruttere interessert ungdom. Det vil nødvendigvis ta tid å bygge opp et slik utdanningsløp – i alle fall å få ut ferdige kandidater. Derfor er det viktig på kort sikt å bygge opp sentra for praktisk kulturminnevern. Slike sentra vil også være viktige på lang sikt for å drive etterutdanning og kurs.

I enkelte distrikter har en svært god erfaring med opplæring av lokale håndverkere. Riksantikvaren har for eksempel holdt kurs over flere uker for håndverkere i Vadsø, og flere bedrifter deltok. Nå er det riktignok bare to enmannsbedrifter som virkelig driver dette, men det har virket bevisstgjørende også på andre. Men med bare to håndverkere er det skrikende mangel i Finmark på slik arbeidskraft. Flere kurs vil være nødvendige. Museene vil ved tilførte midler kunne fungere som kompetansesentra for bygningsvern, handverk og konservering (jfr. ordning i Hordaland).

Slike sentra foreslås i utredningen knyttet til høgscholes. Opplæringsdelen bør knyttes til et skolesystem, men små sentra må likevel desentraliseres om det skal få effekt for hele landet. Her har man museene allerede, hvor det til dels er kompetanse og hvor denne kan bygges videre ut og knyttes sammen i gode nettverk. Det er god erfaring med *desentralisert opplæring* innen andre fag både via lyd/bilde og ved samlinger. Her bør denne erfaringa virkelig komme til nytte, og det er ikke mangel på praksisplasser!!

Det er nødvendig at det finnes godkjenningsordninger for at håndverkere får realkompetanse for sine *praktiske ferdigheter*. Håndverkerkompetanse bør kunne likestilles med tradisjonell akademiske kompetanse. Det foreligger et forslag på en toårig videreutdanning som bygger på fag- eller svennebrev, jfr. krav til mesterbrev i byggfag. Dette forslag må iverksettes.

Det bør etableres eller videreutvikle flere kompetansemiljøer i landet. Her kan nevnes for eksempel Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR), som er et nasjonalt kompetansesenter for bevaring av eldre bygninger i stein.

Slike sentre kan organisere kurs med utveksling/hospiteringsordninger. På linje med NDR som selv utdanner sine håndverkere, bør disse miljøene ha egne utdannelsesplaner (NDR har fire år videreutdanning på et relevant fag-/svennebrev). Utdanning etter slike planer forutsette sikre arbeidsplasser med bred kontakt til andre fag- og undervisningsmiljø.

Kompetanse- og ressursmiljøer som NDR kan være offentlige eller private stiftelser. De kan med fordel være knyttet til større museumsorganisasjoner. En bør da kunne fordele innsatsen mellom egenfinansierte og eksternfinansierte oppdrag slik at en oppnår sikker inntjening som sikrer arbeidsplassene. Det er nødvendig å skape sikre arbeidsplasser når en skal trekke til seg og holde på spesialiserte håndverkere.

Den kanskje største trussel for kulturminnene er når de går ut av bruk, f.eks ved fraflytting - hvor bygninger går ut av bruk eller bygdesamfunn fraflyttes. Det er derfor et viktig delmål for kulturminneforvaltninga å delta i arbeidet med å skape muligheter for folk til å bruke kulturminnene. En må i tillegg til å ta vare på kulturminner og kulturmiljøer gjøre det mulig for folk både å bruke og holde i hevd denne kulturarven. Dette må kunne skje ved egeninnsats og med bistand av kompetente fagfolk - hvoriblant dyktige håndverkere. Det må erkjennes at fortiden ikke kan fryses, men må leves og forstås i nåtida.

Kap. 9 Styrking av de økonomiske virkemidlene/

Kap. 14 Økonomiske og administrative konsekvenser

Som tidligere nevnt savner Museumsforbundet en mer forpliktende økonomisk opptrappingsplan. Jfr. *Museumsutredningen* fra 1996 som argumenterte for og foreslo en REVITA-plan til 380 m.kr. Vi håper derfor at Stortingsmeldinga kommer til å inneholde en konkret økonomisk opptrappingsplan tilsvarende *Stortingsmelding 22 (1999-2000): Kjelder til kunnskap og oppleving* ("ABM-meldinga").

Vi ønsker velkommen særregler for kulturminner og kulturmiljøer i **skatte- og avgiftsverket**. Eksempelvis er gaver til godkjente forskningsfond fradragsberettiget for giveren ifølge skatteloven. Tilsvarende kunne en også tenke seg i forhold til for eksempel godkjente kulturminneprosjekter. Utredningen henviser ellers til uheldige konsekvenser av momsreformen 2001. Forbundet mener at det bør foretas en helhetlig gjennomgang av momsproblematikken i forhold til museer og kulturminnevern. Som strakstiltak støtter Forbundet utvalgets anbefaling om "...at det gis fritak for merverdiavgift for bruk av spesielle materialer og håndverkertjenester når det gjelder fredete og bevaringsregulerte bygninger og anlegg" (s. 103).

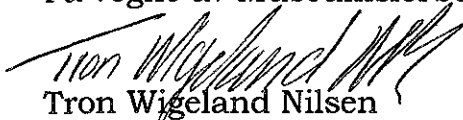
Vi ser positivt på opprettelsen av **kulturminnefondet**, og ser fram til en opptrapping av fondet slik at den foreslåtte avkastninga på 100 m.kr kan bli en realitet. Men som utredningen poengterer: Det er viktig at dette skal være et supplement og ikke føre til saldering av ordinære tilskudd.

Kap. 8 Juridiske virkemidler

Museumsforbundet deler forslaget om å utarbeide en ny mer helhetlig kulturminnelov.

Hvis det er behov for å utdype synspunktene ytterligere, stiller vi oss til disposisjon.

På vegne av Museumsforbundet

Tron Wigeland Nilsen
generalsekretær

Kopi:

Kultur- og kirkedepartementet
Norsk museumsutvikling